

**Príručka pre
prokurátorov o práve
na informácie, práve na
prístup k obhajcovi a
práve na právnu pomoc**

Obsah

Účel brožúry	03
Prehľad smerníc	04
Úloha prokurátorov pri zabezpečovaní procesných práv v predsúdnych fázach trestného konania	08
1.1. Právo na informácie, prístup k obhajcovi a právnu pomoc	08
1.2. Osvedčené postupy a odporúčania	10
Projekt FULL-PROOF	12

ÚČEL BROŽÚRY

Táto brožúra je určená na podporu prokurátorov v ich každodennom styku s podozrivými a obvinenými osobami. Poskytuje jasné a prístupné informácie spolu s návrhmi vychádzajúcimi z osvedčených postupov, ktoré majú pomôcť prokurátorom pri ochrane práv zakotvených v smerniciach 2012/13/EÚ (právo na informácie), 2013/48/EÚ (právo na prístup k obhajcovi) a 2016/1919/EÚ (právo na právnu pomoc).

Vychádza z predpokladu, že prístup k jasným, dostupným a praktickým informáciám môže podporiť dodržiavanie práv ustanovených v týchto smerniciach Európskej únie (EÚ).

Tieto smernice tvoria súčasť „**Plánu procesných práv**“ prijatého v roku 2009, ktorého cieľom je posilniť procesné práva podozrivých a obvinených osôb v trestnom konaní. Zahrňuje tiež **právo na tlmočenie a preklad, prezumpciu nevinu a právo byť prítomný na súdnom konaní**, ako aj **procesné záruky pre deti, ktoré sú podozrivé alebo obvinené osoby**. Plán bol začlenený do Štokholmského programu EÚ, v rámci ktorého Európska rada zdôraznila, že ochrana práv podozrivých a obvinených osôb je základnou hodnotou EÚ a je nevyhnutná na udržanie vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi.

PREHĽAD SMERNÍC

Smernica 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní stanovuje minimálne pravidlá na zabezpečenie toho, aby podozriví a obvinení boli bezodkladne informovaní o i) svojich procesných právach, ii) dôvodoch zatknutia/obvinenia a iii) mali prístup spisovému materiálu v celej EÚ.

Pokiaľ ide o procesné práva, mali by byť bezodkladne poskytnuté informácie týkajúce sa aspoň nasledujúcich skutočností:

- ✓ Prístup k obhajcovi
- ✓ Právo na bezplatné právne poradenstvo
- ✓ Právo byť informovaný o obvinení
- ✓ Právo na tlmočenie a preklad
- ✓ Právo nevypovedať

Okrem toho musí byť pri zatknutí alebo zadržaní **podozrivým alebo obvineným osobám odovzdané písomné poučenie o právach v jasnom a zrozumiteľnom jazyku**, ktoré musia mať možnosť si prečítať a ktoré si môžu ponechať. Toto poučenie musí okrem vyššie uvedených práv obsahovať aj nasledujúce:

- ✓ Právo na prístup k spisovému materiálu;
- ✓ Právo informovať konzulárne orgány a jednu ďalšiu osobu;
- ✓ Právo na prístup k naliehavej lekárskej pomoci;
- ✓ Maximálny počet hodín alebo dní, počas ktorých môžu byť podozriví alebo obvinení zadržaní pred predvedením pred justičný orgán.

Vzorové príklady poučenia o právach v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači (EAW) sa nachádzajú v prílohe 1 a 2 [smernice](#).

Podozriví a obvinení musia byť tiež dostatočne podrobne informovaní o trestnom čine, z ktorého sú podozriví alebo obvinení, aby mohli účinne uplatňovať svoje práva na obhajobu a zabezpečiť spravodlivé konanie. Musia byť tiež informovaní o dôvodoch akéhokoľvek zatknutia alebo zadržania, vrátane konkrétneho trestného činu.

V neposlednom rade, oni (a ich obhajcovia) musia mať bezplatný prístup k základným dokumentom, aby mohli napadnúť zákonnosť zatknutia alebo zadržania, a ku všetkým dôkazom (vrátane ospravedlňujúcich) v držbe príslušných orgánov.

Podrobnejší popis nájdete v príručke Fair Trials Toolkito o smernici o práve na informácie, ktorá je k dispozícii [tu](#). Stručnú prezentáciu hlavných bodov smernice 2012/13/EÚ nájdete v správach Agentúry EÚ pre základné práva (FRA) „[Práva v praxi: prístup k advokátovi a procesné práva v trestnom konaní a konaniach týkajúcich sa európskeho zatykača](#)“ a „[Práva podozrivých a obvinených osôb v EÚ: preklad, tlmočenie a informácie](#)“, ktoré obsahujú špeciálne časti venované právu na informácie.

Prehľad noriem, regionálnych výziev a príkladov sľubných postupov nájdete v nasledujúcej správe z projektu EÚ „Od práva k praxi: posilňovanie procesných práv v policajnej väzbe (ProRPC)“, ktorá je k dispozícii [tu](#).

Smernica 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi stanovuje základné požiadavky na práva podozrivých a obvinených osôb v trestnom konaní a v prípadoch európskeho zatykača. Uplatňuje sa od momentu, keď príslušné orgány informujú osobu, že je podozrivá alebo obvinená z trestného činu, až do ukončenia trestného konania.

Táto smernica sa vo veľkej miere opiera o zásady a normy ustanovené v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva, napríklad v prípade [Salduz proti Turecku \(2008\)](#), podľa ktorej je prístup k obhajcovi od prvého policajného výsluchu základnou požiadavkou spravodlivého trestného konania a obmedzenia tohto práva spravidla nenapraviteľne poškodí záujmy obhajoby.

V článku 3 ods. 2 sa uvádza, že obvinené alebo podozrivé osoby majú právo na prístup k obhajcovi bez zbytočného odkladu, a to od najskoršieho z nasledujúcich momentov:

Okrem toho musí byť zaručená dôverná komunikácia s obhajcom, jeho efektívna účasť počas výsluchu a jeho prítomnosť pri kľúčových vyšetrovacích úkonoch. Vyžaduje sa tiež, aby v prípade zmeny postavenia osoby zo svedka na podozrivého, bol výsluch okamžite ukončený a osoba bola informovaná o svojich právach, vrátane práva na prístup k obhajcovi. V prípade konania o európskom zatykači smernica zaručuje prístup k advokátovi vo vykonávajúcim štáte a možnosť vymenovať obhajcu vo vydávajúcim štáte.

Za výnimočných okolností môžu byť povolené určité dočasné obmedzenia, najmä ak existuje „naliehavá potreba odvrátiť vážne nepriaznivé dôsledky pre život, slobodu alebo telesnú integritu “ pre skutočné alebo potenciálne obeť.

Smernica tiež umožňuje podozrivým alebo obvineným osobám vzdať sa práva na prístup k obhajcovi, ak je toto vzdanie sa dobrovoľné, informované, jednoznačné a môže byť kedykoľvek odvolané.

Podrobnejšie vysvetlenie a stručný prehľad hlavných ustanovení nájdete v nasledujúcich materiáloch: správa FRA „**Práva v praxi: prístup k advokátovi a procesné práva v trestných konaniach a konaniach týkajúcich sa európskeho zatykača**“ a súbor nástrojov Fair Trials týkajúci sa smernice o prístupe k **obhajcovi**.

Smernica 2016/1919/EÚ o práve na právnu pomoc stanovuje spoločné minimálne normy týkajúce sa prístupu k právnej pomoci financovanej štátom pre podozrivých, obvinených a vyžiadané osôb v konaniach o európskom zatykači. Jej význam spočíva v zaručení rovnakého prístupu k spravodlivosti a ochrane práva na spravodlivý proces.

Táto smernica je úzko prepojená so smernicou o práve na prístup k obhajcovi a slúži na zaručenie toho istého práva prostredníctvom verejného financovania, t. j. financovania pomoci obhajcu členskými štátmi, čím umožňuje výkon práva na prístup k obhajcovi a zabezpečuje jeho efektívne uplatňovanie.

Uplatňuje sa na podozrivé alebo obvinené osoby v trestnom konaní, ktoré majú právo na prístup k obhajcovi podľa uvedenej smernice a spĺňajú jedno z troch dodatočných kritérií:

Osoby sú pozbavené osobnej slobody.

Sú podľa vnútroštátnych právnych predpisov alebo právnych predpisov EÚ povinné mať obhajcu;

Sú povinné alebo oprávnené zúčastniť sa vyšetrovacieho úkonu alebo zhromažďovania dôkazov.

Vzťahuje sa tiež na osoby, na ktoré sa vzťahuje európsky zatykač a ktoré majú právo na prístup k obhajcovi po zatknutí vykonávaným štátom, ako aj na osoby, ktoré síce spočiatku neboli podozrivé alebo obvinené, ale stali sa nimi počas výsluchu.

Na určenie, či má niekto dostatočné prostriedky na zaplatenie vlastného advokáta v trestnom konaní, môžu členské štáty uplatniť test preskúmania majetkových pomerov (means test), test preskúmania skutkových okolností (merits test) alebo obidva. V každom prípade sa test preskúmania majetkových pomerov považuje za splnený za týchto okolností: a) keď je podozrivá alebo obvinená osoba predvedená pred príslušný súd alebo sudcu, aby rozhodol o väzbe v akejkoľvek fáze konania v rámci pôsobnosti tejto smernice; a b) počas väzby.

Právna pomoc musí byť poskytnutá bez zbytočného odkladu, najneskôr:

Pred výsluchom príslušným orgánom.

Pred vykonaním akýchkoľvek vyšetrovacích úkonov alebo zhromažďovaním dôkazov.

Podrobnejší opis a usmernenia k implementácii tejto smernice možno nájsť v **správe Komisie pre Európsky parlament a Radu**, ako aj v príručkách právnej pomoci vypracovaných v rámci projektov financovaných EÚ a mimovládnyimi organizáciami (napríklad **súbor nástrojov pre transpozíciu** a **súbor nástrojov smernice o právnej pomoci** organizácie Fair Trials a poradného výboru právnych expertov).

ÚLOHA PROKURÁTOROV PRI ZABEZPEČOVANÍ PROCESNÝCH PRÁV V PREDSÚDNYCH FÁZACH TRESTNÉHO KONANIA

Táto brožúra je určená prokurátorom, ako jednému z orgánov činných v trestnom konaní, ktorí vykonávajú dozor nad zákonnosťou predsúdnych fáz trestného konania, posudzujú a zhromažďujú dôkazy s cieľom určiť, či podajú obžalobu.

Medzi základné zásady, ktorými sa vo všeobecnosti riadia prokurátori, patrí konanie vo verejnom záujme, nezávislosť, nestrannosť a služba zákonu. V súlade s týmito zásadami prokurátori zohrávajú ústrednú úlohu pri ochrane základných zásad spravodlivosti a zabezpečovaní toho, aby trestné konania prebiehali spravodlivo a v súlade so zákonom.

Na tento účel je pri príprave prípadu a pri všetkých kontaktoch s podozrivými alebo obvinenými osobami nevyhnutné rešpektovať základné ľudské práva každého jednotlivca a zabezpečiť, aby s nimi bolo zaobchádzané dôstojne, čestne a s rešpektom. V tejto súvislosti predstavuje prezumpcia nevinoty základnú procesnú záruku.

1.1. Právo na informácie, prístup k obhajcovi a právnu pomoc

Pokiaľ ide o **právo na informácie**, prokuratúra by mala zaručiť, aby podozriví a obvinení plne pochopili práva, ktoré im oznámili orgány činné v trestnom konaní. Na dosiahnutie tohto cieľa by mali byť práva vysvetlené jasným a zrozumiteľným jazykom, pričom podozriví a obvinení by mali mať možnosť klásť otázky a dostávať odpovede v jednoduchom, bežnom jazyku, vrátane:

- ✓ Právo na prístup k obhajcovi;
- ✓ Nárok na bezplatné právne poradenstvo a podmienky na získanie takéhoto poradenstva;
- ✓ Právo byť informovaný o obvinení;
- ✓ Právo na tlmočenie a preklad;
- ✓ Právo nevypovedať.

Prokuratúra by mala tiež zaručiť, aby osoba zatknutá alebo zadržaná dostala **pisomné poučenie o právach**, ktoré sa týka nasledujúcich práv:

- ✓ Právo na prístup k spisovému materiálu.
- ✓ Právo informovať konzulárne orgány a jednu ďalšiu osobu.
- ✓ Právo na prístup k naliehavej lekárskej pomoci.
- ✓ Maximálny počet hodín alebo dní, počas ktorých môže byť podozrivý alebo obvinený zadržaný pred predvedením pred justičný orgán.

Právo na prístup k obhajcovi musí byť zaručené pri zatknutí alebo zadržaní, pred výsluchom a počas celého trestného konania. Prítomnosť obhajcu počas výsluchu musí byť povolená a musí mu byť umožnená efektívna účasť. Komunikácia medzi podozrivými alebo obvinenými a ich obhajcami musí byť umožnená, aby bolo možné uplatniť toto právo, vrátane poskytnutia dostatočného času, vhodného priestoru, potrebných prostriedkov (napríklad prístupu k telefónu alebo videokonferencii, ak to umožňuje vnútroštátne právo) a plného rešpektovania dôvernosti ich komunikácie.

Okrem toho, ak osoba nemá finančné prostriedky na obhajcu, musia jej byť jasne vysvetlené mechanizmy a podmienky **prístupu k právnej pomoci** podľa príslušného vnútroštátneho práva, ktoré sa uplatňujú v rámci systému právnej pomoci (ustanovenie obhajcu súdom v prípade povinnej obhajoby, ustanovenie obhajcu súdom v prípade, ak podozrivý alebo obvinený nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby).

Právo nevypovedať musí byť rešpektované, ak sa podozriví alebo obvinení rozhodnú neodpovedať na otázky, ktoré by mohli viesť k ich vlastnému usvedčeniu. Ak sa osoba rozhodne nevypovedať, nemala by byť nútená hovoriť a takéto odmietnutie vypovedania nesmie byť interpretované ako dôkaz viny.

Prokurátori mali zabezpečiť, aby podozriví alebo obvinení, alebo ich obhajcovia mali včasný **prístup k materiálom** potrebným na prípravu obhajoby.

Prokuratúra pôsobí ako kľúčová ochrana, nevyhnutný filter na identifikáciu akéhokoľvek porušenia procesných práv v ranom štádiu trestného konania.

V tejto súvislosti by mala aktívne **zabezpečovať účinné uplatňovanie všetkých týchto práv a overovať, či podozriví alebo obvinení neboli povzbudzovaní alebo nabádaní, aby sa niektorého z nich vzdali.**

Ak sa zistí porušenie, prokuratúra musí bezodkladne prijať **náležité nápravné opatrenia** a tam, kde je to relevantné, zabezpečiť zrušenie nezákonných alebo neopodstatnených úkonov.

Včasný zásah je nevyhnutný na zabezpečenie procesnej spravodlivosti, aby integrita vyšetrovania zostala nezmenená a aby sa zabránilo zbytočným preťahom v konaní.

1.2. Osvedčené postupy a odporúčania

V tabuľke nižšie je uvedený výber osvedčených postupov a odporúčaní, ktoré boli identifikované prostredníctvom sekundárneho výskumu, spolu s kľúčovými otázkami, ktoré boli zdôraznené počas terénneho výskumu realizovaného v rámci tohto projektu. Tieto návrhy majú za cieľ podporiť prokurátorov pri dodržiavaní procesných práv a zabezpečovaní spravodlivého a efektívneho trestného konania.

Osvedčené postupy a odporúčania pre prokurátorov

Vyhňte sa kladeniu ďalších otázok alebo vyvíjaniu nátlaku, ak podozrivý alebo obvinený vyjadril rozhodnutie nevypovedať.

Zabezpečte, aby podozriví alebo obvinení a ich advokáti dostali spis včas, aby mohli pripraviť účinnú obhajobu.

Zaručte, aby podozriví alebo obvinení, ktorí nehovoria úradným jazykom, aj keď majú určité znalosti angličtiny, dostali tlmočenie do jazyka, ktorému úplne rozumejú, bez toho, aby ste na nich vyvíjali tlak, aby prijali anglickú verziu.

Zabezpečte prítomnosť advokáta počas prvého výsluchu podozrivých alebo obvinených osôb, ktoré sú obzvlášť zraniteľné (napr. majú duševné alebo fyzické problémy, zdravotné postihnutie alebo sú negramotné).

Zabezpečiť prístup k psychologickej a fyzickej zdravotnej starostlivosti pre zraniteľných podozrivých alebo obvinených, aby bola zabezpečená ich pohoda.

Zabezpečte prítomnosť psychológa počas výsluchov detí, ktoré sú podozrivé alebo obvinené zo spáchania trestného činu.

V prípadoch, ktoré sa týkajú detí, postupujte citlivo a zabezpečte, aby sa konanie viedlo spôsobom, ktorý zohľadňuje ich špecifické potreby.

Buďte proaktívni pri identifikovaní porušení procesných práv a prijímaní vhodných nápravných opatrení v počiatkových fázach konania.

Overte, či boli všetky dôkazy zhromaždené v plnom súlade so základnými ľudskými a procesnými právami.

Nepoužívajte žiadne informácie poskytnuté podozrivým alebo obvineným predtým, ako boli informovaní o svojich procesných právach.

Zúčastňujte sa alebo podporujte pravidelné školenia s cieľom udržiavať si aktuálne vedomosti, zdieľať osvedčené postupy a zabezpečiť dodržiavanie procesných práv.

Projekt FULL-PROOF

FULL-PROOF je projekt spolufinancovaný Európskou úniou, ktorého cieľom je prispieť k zefektívneniu trestných konaní komplexným riešením porušení procesných práv, ku ktorým dochádza v počiatočných fázach trestných konaní, konkrétne tých, ktoré sú uvedené v smernici 2012/13/EÚ, smernici 2013/48/EÚ a smernici 2016/1919/EÚ.

Ak sa chcete dozvedieť viac o tomto projekte, navštívte našu webovú stránku

www.full-proof.eu

Konzorcium

Portugalsko

IPS_Innovative Prison Systems

Bulharsko

Bulharský helsinský výbor

Poľsko

PPHS

Poľská platforma pre vnútornú bezpečnosť

Taliansko

Univerzita v Bologni

Slovinsko

Inštitút mieru

Slovensko

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Rumunsko

Policajná akadémia „Alexandru Ioan Cuza“

FULL-PROOF.EU

Spolufinancované Európskou úniou.

Vyjadrené názory a stanoviská sú však výlučne názormi autora(ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory Európskej únie alebo Európskej komisie. Európska únia ani Európska komisia za ne nenesú zodpovednosť.